

**DEZVOLTAREA AFECTIV-MOTIVAȚIONALĂ ȘI A
PERSONALITĂȚII LA VÂRSTA ADOLESCENȚEI**
Personality and Emotional Development of Adolescents

Cristina-Corina BENȚEA*

Abstract

The adolescence is the stage when the process of personality development is finished passing to the future adulthood personality. The emotional and motivational development are not separated from the social, cognitive, moral and other personality development processes. The adolescence is the stage of the self-determination and for the choice of the professional way. The adolescent is cognitively able to participate in abstract thinking, searching for independence, becoming more autonomous, achieving more social roles and statuses and accomplishing more and more responsibilities (on the professional, marital, social, cultural levels).

Keywords: adolescence, personality development, socio-emotional and motivational development, psycho-social identity

Definită ca „perioadă de inserție, de pătrundere și fixare în universul social al adultului”, adolescența este vârsta la care se definitivează procesul de formare al personalității și se stabilizează trăsăturile psihice de personalitate, ceea ce face ca, la finalul acestei perioade, în profilul psihologic al adolescentului să poate fi anticipat, în linii mari, profilul psihologic al viitorului adult.

Există în literatura de specialitate două viziuni opozite cu privire la preadolescent și adolescent: una pozitiv-optimistă, care afirmă faptul că tinerii de azi sunt mai serioși, mai onești și mai deschiși, mai puțin tulburați de crize mistice și de atitudini sexuale ciudate, și alta negativ-pesimistă, care consideră tineretul mai tulburat emoțional și mai rebel, mai excitabil sexual, mai lipsit de respect

---

* **Lector univ. dr., Universitatea „Dunărea de Jos” Galați.**

față de autoritate, mai critic, potențial delincvent și tentat adesea de ideea sinuciderii, de huliganism și de folosirea de droguri, cu manifestări agresive mai frecvente. Cele două teorii pot reprezenta însă două forme extreme ale modelelor culturale. Numeroase studii asupra stărilor conflictuale în adolescență (Masterson, 1967; Rutter, Tizard, Whitmore, 1970, *apud* Smith, 2005) arată că deși o mică parte dintre adolescenți pot prezenta o serie de tulburări, majoritatea lor pot să-și controleze stările conflictuale, adolescența nefiind neapărat o vârstă tensionantă și agitată. Mai mult, deși în adolescență frecvența conflictelor și a situațiilor tensional-emoționale este relativ crescută comparativ cu alte vârste, acestea nu au un caracter devastator așa cum consideră unii teoreticieni. Ele sunt mai degrabă expresia căutării și afirmării de sine, a neconcordanței dintre așteptările și cerințele celorlalți cu privire la sine, respectiv posibilitățile adolescentului de răspuns și de adaptare la acestea.

Studiile de psihologie științifică au oferit dovezi consistente conform cărora adolescența reprezintă etapa vieții la finalul căreia putem vorbi despre o personalitate propriu-zis constituită. Sub aspect psihologic și social, personalitatea nu este un dat înăscut, ci „o calitate particulară pe care o poate dobândi orice individ uman, într-un anumit moment al dezvoltării sale psihice și sociale și anume, în cursul adolescenței avansate (18-20/25 ani)” (Radu, 1990, p. 143). Până la cel târziu 19/20 ani se încheie dezvoltarea intelectuală, tânărul dobândind maturitatea de gândire, achiziție care îi permite capacitatea de a judeca independent, de a discerne și evalua autonom (Piaget, 1978). În dezvoltarea morală, adolescentul trece de la heteronomie la autonomie morală, de la norme și valori externe la norme și principii personale de conduită socio-morală, formate ca rezultat al acceptării, înțelegerii, asimilării și interiorizării treptate a normelor, regulilor și valorilor externe. Se constituie astfel propria conștiință și conduită morală, prin acordarea de semnificații personale noțiunilor de bine, adevăr, dreptate, libertate etc., sistem de principii și valori morale proprii după care tânărul ajunge să se conducă în realizarea acțiunilor sale.

Dezvoltarea afectiv-motivațională nu se disociază de dezvoltarea intelectuală și de cea morală, de formarea și dezvoltarea personalității în ansamblul ei. Adolescența este vârsta la care intervine alegerea drumului de viață (autodeterminarea), inclusiv prin schițarea unui traseu profesional, având loc inserția activă în societate unde tânărul adolescent ocupă anumite statusuri sociale, îndeplinește anumite roluri și își asumă responsabilități specifice de ordin profesional, marital, socio-cultural etc. Formarea gândirii

logic-abstracte, dezvoltarea independenței și a spiritului critic, însușirea unui sistem de cunoștințe școlare conduc treptat la formarea și dezvoltarea trăsăturilor psihice de personalitate, a unei concepții generale proprii despre lume și viață și la definirea caracterului.

Viața afectivă la vârsta adolescenței

Dacă pe planul vieții afective, preadolescența este marcată, în ansamblul ei, de instabilitate emoțională și de hipersensibilitate afectivă, în adolescență, viața afectivă începe treptat să se echilibreze. Adolescența este vârsta sentimentelor: a dragostei și admirației, a nonconformismului și explorării, a incertitudinii și disprețului, a nostalgiei și visării. Spre deosebire de copil, adolescentul are o afectivitate mai secretă și mai intensă, mai selectivă, mai bănuitoare și mai exclusivă, mai dezinteresată decât afectivitatea adulților. Sfera relațiilor afective poartă amprenta puternică a cristalizării afective. Termenul desemnează fenomenul de „transfigurare a obiectelor, persoanelor și situațiilor sub influența sentimentului și pasiunii ... când stările emoționale odată structurate se proiectează asupra obiectului, reliefându-l într-o anumită lumină și cu însușiri exagerate într-un sens sau altul” (V. Pavelcu, 1999). Alternanța în contraste afective aduce însă cu timpul decristalizarea: persoana iubită, privită până atunci prin prisma calităților, apare acum transfigurată prin prisma defectelor. Semnificația unui trecut pus acum sub semnul iluziei, se inversează: o decepție, o dezamăgire schimbă total optica. Uneori decristalizarea are loc grație mai multor cristalizări în condiții superioare: de exemplu, o prietenie este uitată datorită cristalizării produse în persoana unui nou prieten. În relațiile cu sexul opus se manifestă sentimente și emoții noi, ca simpatia și dragostea. Dacă în pubertate dragostea este adesea idilică, inaccesibilă, încărcată de trăiri imaginare fantastice, în adolescență acest sentiment are funcții importante de modelare a caracterului și structurilor psihice profunde, pentru ca în adolescența prelungită să se ajungă la oficializarea ei prin căsătorie. Comparativ cu pubertatea, adolescența și în special finalul acesteia, se caracterizează prin calm, echilibru și stabilitate emoțională, printr-un tablou afectiv-emoțional diversificat și printr-o rezonanță afectivă extrem de vie.

Adolescenții se află în plin proces de înțelegere și clarificare a valorilor. La această vârstă, tânărul preia în mod critic și selectiv modele de conduită socială, iar uneori își construiește singur chiar „contramodelle” prin contrast cu ceea ce vede în jurul său. Opinia colectivă a grupului de vârstă este cea care oferă, propune,

stabilește, întărește sau respinge anumite modele de conduită pentru adolescenți. Gesturi, atitudini și comportamente tipic adolescentine, dar care în lumea adulților nu își găsesc uneori aprobare, sunt în grupul de vârstă acceptate sau chiar întărite și promovate. Nu de puține ori, lipsa de maturitate în aprecierea și înțelegerea anumitor valori se rezolvă prin supunerea față de opinia grupului de aceeași vârstă.

În adolescență apar și numeroase forme de egocentrism legate de identitatea sexuală, sexualitatea prematură fiind o realitate frecventă la adolescenții ultimilor decenii. Capacitatea de a experimenta și stabili relații intime, datorată apariției semnelor pregnante ale sexualității și procesului de maturizare fiziologică rapidă este, nu de puține ori, interpretată în mod greșit, angajarea în relații sexuale fiind uneori prematură și fără conștientizarea tuturor riscurilor și responsabilităților de ordin psihologic, social și moral, precum și în lipsa unui anumit grad de independență materială. Sexualitatea este creatoare de plăceri și de împlinire la nivelul profund al intimității, doar atunci când componenta fiziologică este dublată și de o componentă spirituală corespunzătoare.

Particularități ale factorilor motivaționali în adolescență. Motivația orientării profesionale la adolescenți

În adolescență asistăm la o diversificare și evoluție a tuturor structurilor motivaționale: trebuințe, aspirații și idealuri, interese, dorințe și intenții, scopuri și valori, convingeri etc. Toate nivelurile motivaționale sunt deja active, începând de la trebuințele biologice și de securitate, trecând prin cele sociale, de afiliere la grup și cele ale eului, de stimă și statut, până la motivația cognitivă și de autorealizare. Se constituie și se diversifică aspirațiile, inclusiv aspirația de autoevaluare a propriilor posibilități (J. Nuttin, 1985), la care sunt raportate performanțele.

Ca structuri motivaționale complexe și relativ stabile, reprezentând orientări selective și active spre anumite domenii de activitate, interesele se includ în structura personalității. Premisele structurării intereselor apar în școlaritatea mijlocie. Dacă la copil interesele apar spontan în planul cunoașterii, la adolescență, odată cu trecerea gândirii în stadiul formal, ele se structurează și se organizează treptat, direcționând activitatea. Odată constituite, interesele implică organizare, constanță și eficiență, în structura lor psihică intrând elemente cognitive, afective și volitive.

Dintre interese, un rol important pentru activitatea de învățare îl au interesele cognitive, care contribuie la lărgirea orizontului

cunoașterii, fiind în același timp surse generatoare ale afirmării de sine și ale integrării școlare și sociale a adolescenților. Trebuie sprijinită în mod special formarea și dezvoltarea intereselor cognitive, formațiuni motivaționale care odată constituite vor orienta și dirija din interior actul învățării școlare. Stimularea interesului pentru diferitele obiecte de învățământ ca și pentru unele activități practice, tehnice, sportive, artistice, creative, sociale etc. dezvoltă trebuința de cunoaștere a adolescentului, sporește volumul cunoștințelor și deprinderilor dobândite, stimulează transferul și interrelaționarea acestora și contribuie la dezvoltarea continuă și ascendentă a aptitudinilor. Mai mult, orientarea specifică spre diferitele domenii ale practicii și cunoașterii umane, ca rezultat al constituirii treptate a intereselor, îl fac pe adolescent să intre în contact cu valorile științei, culturii, tehnicii, urmând să-și însușească și să interiorizeze aceste valori care vor ajunge să-i ghideze ulterior conduita sa socială și profesională. Toate acestea fac ca interesele să dobândească valențe educative. Nivelul culturii dobândite de adolescent, performanțele școlare ca și rezultatele de mai târziu în plan profesional se explică prin varietatea și calitatea intereselor sale. Nivelul dezvoltării intereselor cognitive la vârsta adolescenței poate reprezenta un indicator important al eficienței procesului de instruire și de educație din școală și familie, iar cunoașterea lor la vârsta adolescenței poate servi ca reper pentru realizarea corectă a activității de orientare școlară și profesională. Interesele direcționează personalitatea și conduita spre scopuri proiectate, stimulează adaptarea ei la cerințele școlii și vieții în general. „Interesele explică succesul școlar alături de inteligență; corelația dintre notele la o materie și interesul pentru ea este crescută” (D. Super, 1964). Studiile indică faptul că rezultatele școlare slabe se explică mai degrabă prin absența motivației sau interesului pentru învățare decât prin lipsa reală a aptitudinilor (S. Larcebeau, 1963).

Studiile de psihologia adolescenței subliniază că activarea motivațională pentru muncă și alegerea unei profesii la vârsta adolescenței se explică printr-o serie de motive care se conturează pregnant la această vârstă, cum ar fi nevoia de independență, motivele de autorealizare și cele prosociale, care pot fi satisfăcute de alegerea și răspunderea pentru un rol profesional obținut. Acestea din urmă sunt considerate cea mai semnificativă achiziție a acestei perioade, ele asigurând relațiile de convergență dintre motivele individuale și cele sociale (G. Dan-Spânoiu, N. Radu-Rădulescu, 1975). La vârsta adolescenței, maturizarea psihică generală determină preocupări legate de viitor, opțiunea profesională, concretizată în schițarea unui proiect profesional, devenind un vector

important al personalității. Dacă în preadolescență oscilațiile între o alternativă profesională sau alta sunt relativ frecvente, în adolescență apare un interes mai constant pentru cunoașterea anumitor domenii de activitate profesională, precum și încercarea de raportare a propriului potențial la exigențele diferitelor profesii. Comparativ cu etapa anterioară, procesul orientării profesionale tinde să fie mai motivat și intelectualizat în adolescență, aspect ce semnifică dobândirea unei identități personale. Cercetările indică însă și că în alegerile profesionale pe care le realizează, circa 80% dintre tineri se sprijină pe aspirații, în timp ce doar 20% pe cunoașterea obiectivă a propriilor aptitudini și capacități.

Alegerea ocupației poate fi trăită frecvent ca o criză majoră a adolescenței, criza amplificându-se îndeosebi acolo unde societatea, prin instituțiile specializate, nu-și îndeplinește rolul de îndrumare a tinerilor în alegerea judicioasă a unei profesii. În ceea ce privește procesul de integrare în muncă a adolescenților, studii mai vechi arată că dacă în preadolescență apar orientări disparate, insuficient conturate în raport cu munca profesională și chiar cu unele activități practice desfășurate de elevi, la adolescenți există o variabilitate în perceperea, înțelegerea și asimilarea valorilor profesionale, condiționată pe plan psihologic de caracteristicile de personalitate, dar și de specificul muncii, de vârstă, sex, de contextul social și de influențele mediului familial (M. Moțescu, 1984). Ierarhizarea valorilor profesionale de către adolescenți, indică faptul că ponderea cea mai mare o au valorile care relevă aspirațiile de autoperfecționare, motivația de valorificare intelectuală și creativă.

De un real interes pentru explicarea caracteristicilor adolescenților din zilele noastre este și perspectiva axiologică care pornește de la premisa că schimbările esențiale în statutul economic, în condițiile de muncă și de viață ale tinerilor au adus cu sine și schimbări în plan psihologic, inclusiv în profilul valorico-atitudinal și în comportamentul cotidian. Ca urmare, interesul pe care îl înregistrează studierea valorilor este ușor de sesizat și de înțeles. Descrierea și explicarea comportamentelor grupale și individuale pornește de la prezumția motivațional-axiologică a conduitei și performanțelor umane. Perspectiva valorico-atitudinală este însă importantă și prin implicațiile sale educative în formarea unui anumit tip de personalitate. Prin diferitele ei paliere de generalitate, prin macro- și microgrupurile constituente, societatea oferă și induce individului atitudini, valori, idealuri. Sistemul de valori sociale, preexistent în raport cu existența individuală, constituie universul axiologic în care se realizează umanizarea și socializarea individului, cristalizarea și maturizarea structurilor sale

de personalitate, prin interiorizarea valorilor promovate de contextul socio-cultural în care tânărul trăiește. Adolescența este însă și vârsta elaborării sistemului personal de valori, înțelese ca formațiuni psihologice care o dată constituite printr-un proces de interiorizare selectivă a valorilor și normelor sociale și morale externe, ajung să direcționeze și să regleze din interior conduita. Interesele capătă astfel o valență nouă, axiologică, alături de cele motivațională, atitudinală și acțională.

Un studiu comparativ referitor la sistemul personal de valori și la orientarea personalității, efectuat pe cadre didactice și studenți, a indicat existența unei dominante morale a orientării atitudinal-valorice a personalității studenților, valori morale precum cinstea, înțelepciunea, demnitatea și omenia ocupând poziții superioare în preferințele acestora (I. Dumitru, 2000). Într-o altă cercetare efectuată acum aproximativ două decenii în urmă, referitoare la aspectele de personalitate care condiționează creativitatea studenților adolescenți, A. Stoica și M. Caluschi (1985) arată că aspirația spre personalități-model ("idoli"), factori motivaționali ca trebuințele de realizare, de afirmare socială a eului și cele materiale, precum și încrederea în sine, autoevaluarea și interesele sunt factori care susțin și orientează alegerea profesională.

Adolescența este vârsta la care „cordonul ombilical” dintre familie și tânăr este îndepărtat, având loc desprinderea treptată de sub tutela și autoritatea parentală, caracteristică întărită și de o serie de prevederi legale referitoare la prezența și asumarea responsabilității tinerilor începând cu vârsta de 14 ani și la dobândirea majoratului civil la 18 ani. Studiile realizate pe grupuri de preadolescenți și adolescenți au scos în evidență nevoia de câștigare a independenței proprii, aspirația spre autonomie și emancipare de sub tutela parentală și tendința de a afișa contramodelle, adesea altele decât cele propuse de generația adultă. Procesul de câștigare a independenței proprii și de ieșire de sub tutela parentală este influențat de modelele sociale, educaționale și familiale și de reprezentările culturale despre ce înseamnă „a fi independent” și cuprinde trei aspecte: obținerea independenței instrumentale, material-economice, dobândirea independenței emoționale, de apartenență afectivă și a independenței de mentalitate (de valori). Aceasta din urmă este și prima care se achiziționează, prin devalorizarea unor idei și conduite din copilărie care, odată cu intrarea în pubertate, încep să fie considerate învechite sau demodate. Apare astfel opoziția fățișă a adolescentului față de rutină și banalitate, față de ceea ce era până acum cunoscut, stabil, acceptat și respectat, fapt care constituie un indicator al nevoii de independență și individualizare. Adolescentul

se depărtează demonstrativ de copilărie, aspiră la independență, la autoconducere și autoeducație, dorind să devină participant la propria sa formare. Independența material-economică începe să se contureze în preadolescență, pentru ca în adolescență ea să se integreze *aspirațiilor* spre o anumită profesie care să o satisfacă și să determine proiectele de viitor ale tinerilor. Anxietățile legate de neprevăzutul pe care îl implică viitorul pot conduce la apelul la diverse strategii de autoapărare: *la izolare emoțională*, însoțită de pasivitate, apatie, cinism, scăderea nivelului de aspirații; *la negarea realității* cu retragerea din orice competiție, perioade de indecizie și de refuz al problemelor stresante; *la fantasmare*, visare cu ochii deschiși cu rol compensator al realității sau dimpotrivă pentru a suferi ca un veritabil erou neînțeles; *la raționalizare*, prin utilizarea argumentelor de tipul „strugurilor prea acri”. Mai dificil de dobândit este independența emoțională, mai ales în cazul tinerelor fete, iar în contextul economic actual al societății românești, în care piața forței de muncă nu este deloc ofertantă pentru tineri, și cea material-economică.

Pe planul proiectiv al evoluției personalității, apare în adolescență tendința de modelare a aspirațiilor și propriului Eu în funcție de anumite persoane semnificative care devin „modele” pentru adolescent. Studiile făcute în rândul adolescenților evidențiază preocuparea de alegere a unui *model de viață și de conduită*, prezentă între 12-14 ani, precum și a unui *ideal de viață*, mai ales după 15 ani. Spre deosebire de copil care este influențat de modelele din proximitatea sa (părinți, educatori etc.), adolescentul poate alege adesea modele îndepărtate spațio-temporal. Copilul imită modelele alese, în timp ce adolescentul le caută, le selectează, le compară și le interpretează critic, raportându-le la propriile capacități și posibilități. Alegerea unui model de viață, din exterior sau construit imaginativ, precede constituirea idealului de viață, stând la baza acestuia și determină dorința și efortul de a fi asemenea modelului ales, fapt care are o valoare formativă incontestabilă pentru adolescent. Sursele aprecierii și dezvoltării proprii nu se află astfel doar în exterior, ci devin interioare, constituind suportul autoeducației. Procesul alegerii modelului de viață este influențat de mediul familial și social, de grupul școlar, de grupul de aceeași vârstă, de grupul profesional etc. La momentul actual, sub influența mass-mediei și a ofertei culturale, în general, în alegerile tinerilor se impun tot mai mult ca modele de conduită în viață diferite vedete, sportivi, cântăreți, politicieni, oameni de succes pe plan financiar și social etc., în locul modelelor tradiționale reprezentate de părinți și profesori. Dintr-o perspectivă educativ-formativă, devine important de reflectat în ce măsură persoane sau

personaje prezentate și promovate de mass media sau de mediul social pot fi și autentice modele de conduită în viață pentru tineri.

Pe planul evoluției personalității, la adolescență are loc o multiplicare a statuturilor deținute și a rolurilor derivate din acestea și asumate, care se ierarhizează și se consolidează în paralel cu dezvoltarea unor conduite specifice, concretizate în diferitele *subidentități ale personalității* (culturală, de apartenență la familie, la o anumită școală/liceu, la un anumit grup de prieteni, sexuală, profesională, prospective, participative etc.), care vor cunoaște în adolescență o dezvoltare mult mai complexă. Formarea gândirii logic-abstracte, dezvoltarea independenței și a spiritului critic, însușirea unui sistem de cunoștințe școlare conduc la închegarea unei concepții generale proprii despre lume și viață și la definirea caracterului. În adolescență se realizează separația evidentă dintre planul real, obiectiv al lumii și vieții și planul intern-subiectiv, al conștiinței și al reprezentării realității. Aceste separații permit confruntarea propriilor opinii și mentalități cu diversitatea aspectelor lumii externe și cu mentalitățile diferitelor grupuri și generații, ceea ce conduce la constituirea unei structuri motivaționale de maximă generalitate de tipul *concepției generale despre lume și viață*. Adaptarea bună la cerințele și solicitările lumii externe, prin constituirea de instrumente psihice adaptative adecvate, conduce la formarea unor concepții realiste și solide despre lume și viață, în timp ce adolescenții cu dificultăți de adaptare școlară, familiară și socială prezintă viziuni utopice, nerealiste, discordante cu viața, lumea și realitatea.

Caracteristic adolescenței este și nevoia crescută de intimitate și de apărare a acestei intimități, aspect care reflectă tot trebuința adolescentului de diferențiere individuală și de dobândire a independenței proprii. Manifestarea acestei nevoi face ca, în relațiile dintre părinți și adolescenți să apară adesea momente de tensiune datorate refuzului părinților de a accepta „eliberarea” propriilor copii și dorinței lor de a le controla continuu intimitatea. Această nevoie inconștientă, specifică adultului părinte, de a-și impune și menține tutela și autoritatea asupra copilului, devenit acum tânăr, poartă numele de *adultocentrism*. Conceptul semnifică tendința de centrare a adultului pe propriile trebuințe, dorințe și aspirații, în detrimentul nevoilor propriului copil și nu se confundă cu conceptul de *paternalism*, înțeles ca manieră de a conduce cu o bunăvoință autoritară și condescendentă (Le Petit Larousse, 2010). Dificultatea de a înțelege nevoia de independență a propriilor copii, deveniți adolescenți, îi poate face pe părinții acestora să trăiască frecvent stări de panică și frustrare și să resimtă situația ca pe o „criză de autoritate”, mod de înțelegere eronat care poate conduce, în final, la

o întârziere a evoluției firești spre maturitate a tânărului. Pentru evitarea acestor situații, se recomandă părinților adolescenților suportarea temporară a acestei „crize de autoritate” ca rezultat al înțelegerii faptului că nevoia crescută de independență, precum și tendința de opoziție a adolescenților nu înseamnă ostilitate propriu-zisă față de propriii părinți, ci reprezintă mai degrabă o caracteristică specifică vârstei. Unii psihologi consideră că sursa acestui „moment de negație” adolescentină constă în aspirația legitimă a tinerilor de a ieși din tiparele cunoscute și obișnuite și de a revaloriza repertoriul comportamentelor devenite „conformiste”. Pornind de aici, strategia psihopedagogică cea mai indicată pentru un părinte nu este aceea de a-i ordona, trasa sau indica adolescentului „drumul cel bun”, ci aceea de a-l ajuta, îndruma și asista pe acesta la descoperirea celui mai potrivit „drum de viață” pentru el, drum pe care adolescentul trebuie singur să îl urmeze și să și-l construiască.

În ansamblul vieții umane, etapa adolescenței are o dublă funcție: de adaptare-integrare psihosocială și de depășire. La această vârstă, trebuința de autodezvoltare și afirmare de sine împinge adolescentul spre autodepășire, deasupra lui însuși și a ceea ce era în copilărie, iar într-o oarecare măsură, chiar dincolo de ceea ce va deveni la vârsta adultă. Ambele funcții, parțial antagonice și la fel de necesare, trebuiesc recunoscute și înțelese corect de părinți și educatori, ca și de toți cei care pot exercita în vreun fel influențe formative asupra adolescenților. Astfel, o presiune socială și o preocupare exagerată pentru adaptare, neglijând funcția de depășire generează conduite standardizate, de conformism, la fel cum preocuparea exclusivă pentru funcția de depășire poate să stimuleze și să determine la adolescenți conduite dezorganizate, chiar anomice. Trebuie menținut un anumit echilibru între aceste două funcții, aceasta fiind încă una dintre problemele și cerințele majore ale educației adolescentului (M. Debesse, 1970).

Bibliografie:

- Cosmovici, A., Caluschi, M., 1985, *Adolescentul și timpul său liber*, Editura Junimea, Iași.
- Dan-Spînoiu, G., Radu-Rădulescu, N., 1975, „Factori situaționali implicați în alegerea meseriei de către adolescenți”, în *Revista de Psihologie*, Tomul 21, nr. 3/1975, București, Editura Academiei Române.
- Debesse, M., 1970, *Psihologia copilului de la naștere la adolescență*, Editura Didactică și Pedagogică, București.

- Dumitru, I., 2008, *Consiliere psihopedagogică: baze teoretice și sugestii practice*, Editura Polirom, Iași.
- Moțescu, M., 1984, *Înțelegerea și ierarhizarea valorilor muncii în adolescență*, în *Revista de Psihologie*, Tomul 30, nr. 1/1984, București, Editura Academiei Române.
- Nuttin, J., 1985, *Teoria motivației umane*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Pavelcu, V., 1999, *Elogiul prostiei*, Editura Polirom, Iași.
- Piaget, J., 1978, *Judecata morală la copil*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Radu, I., 1990, *Introducere în psihologia contemporană*, Editura Sincron, Cluj-Napoca.
- Smith, E.E., Nolen-Hoeksema, S., Fredrickson, B. L., Loftus, G. R., 2005, *Introducere în psihologie*, Ed. Tehnică, București.
- Șchiopu, U., Verza, E., 1995, *Psihologia vârstelor. Ciclurile vieții*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Vrabie, D., Știr, C., 2004, *Psihologia educației*, Editura Fundației Universitare „Dunărea de Jos”, Galați.